

SỰ THAM GIA CỦA NGƯỜI NÔNG DÂN VÀO CHƯƠNG TRÌNH XÂY DỰNG NÔNG THÔN MỚI Ở TỈNH QUẢNG NINH

Nguyễn Đức Chiện¹, Hoàng Tuyết Mai^{2*}

¹*Viện Hàn lâm Khoa học Xã hội Việt Nam*

²*Khoa Văn hóa, Trường Đại học Hạ Long*

*Email: hoangtuyetmai@daihochalong.edu.vn

Ngày nhận bài: 15/01/2024

Ngày nhận bài sửa sau phản biện: 12/05/2024

Ngày chấp nhận đăng: 24/05/2024

TÓM TẮT

Người nông dân là chủ thể rất quan trọng trong quá trình phát triển đất nước. Lịch sử phát triển của dân tộc Việt Nam cho thấy, người nông dân luôn tham gia và đóng góp vào việc bảo vệ quê hương, Tổ quốc, góp phần phát triển kinh tế và xây dựng địa phương ngày càng hiện đại. Dựa vào nguồn tài liệu thứ cấp của Hội Nông dân tỉnh Quảng Ninh và một số huyện ở tỉnh Quảng Ninh, bài viết này phân tích vai trò của người nông dân trong phát triển cộng đồng và tham gia xây dựng nông thôn mới, đồng thời đưa ra một số bàn luận về những thành công và hạn chế, từ đó đề xuất giải pháp phát huy vai trò của người nông dân vào phát triển cộng đồng, hoàn thành mục tiêu Chương trình xây dựng nông thôn mới ở tỉnh Quảng Ninh trong bối cảnh mới hiện nay.

***Từ khóa:** người nông dân, tham gia phát triển cộng đồng, xây dựng nông thôn mới.*

THE PARTICIPATION OF FARMERS IN THE NEW RURAL CONSTRUCTION PROGRAM IN QUANG NINH PROVINCE

ABSTRACT

Farmers are a crucial entity in the process of national development. The historical evolution of the Vietnamese nation demonstrates that these individuals have consistently engaged in and contributed to the safeguarding of their homeland and the nation while playing a vital role in economic development and the modernization of local communities. Based on secondary data sourced from the Farmers' Association and several districts in Quang Ninh province, this article analyzes the role of farmers in community development and their involvement in new rural construction. Furthermore, it evaluates the achievements and shortcomings of these efforts as well as proposes solutions to enhance farmers' contributions to community development and achieve the goals of the new rural development program in Quang Ninh province in the current context.

***Keywords:** farmers, new rural construction, participation in community development.*

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong các cuộc cách mạng giải phóng dân tộc cũng như công cuộc xây dựng và phát triển của đất nước, người nông dân đóng vai trò vô cùng quan trọng trong suốt chiều dài lịch sử phát triển đất nước. Nhìn nhận vai trò quan trọng của quần chúng nhân dân, đại thi hào Nguyễn Trãi đã tổng kết: “*Chở thuyền là dân, lật thuyền cũng là dân*”. Đến thời đại Hồ Chí Minh, Người cũng cho rằng: “*Trong bầu trời không gì quý bằng nhân dân. Trong thế giới, không gì mạnh bằng lực lượng đoàn kết của nhân dân*” và khẳng định: “*Có dân là có tất cả*”. Tin ở dân, dựa vào dân, tập hợp và phát huy sức mạnh của toàn dân là nguyên tắc cơ bản trong chiến lược cách mạng của Người. Người tổng kết: “*Để mười lần không dân cũng chịu, khó trăm lần dân liệu cũng xong*”. Tiếp thu tư tưởng của Người, Đảng ta đã huy động sức mạnh của các tầng lớp nhân dân và đã giành thắng lợi các cuộc cách mạng lừng lẫy năm châu, chấn động địa cầu. Trong công cuộc xây dựng và phát triển đất nước hiện nay, các tầng lớp nhân dân, trong đó giai cấp nông dân vẫn đóng vai trò vô cùng quan trọng. Đối với tỉnh Quảng Ninh, vai trò của người nông dân càng được thể hiện rõ nét trong công cuộc xây dựng nông thôn mới ở các địa phương, góp phần quan trọng đưa tỉnh Quảng Ninh là một trong những địa phương sớm đạt thành quả trong xây dựng nông thôn mới.

Có được những thành quả này là nhờ sự chỉ đạo của Đảng và Nhà nước, sự vào cuộc của hệ thống chính trị các cấp của tỉnh Quảng Ninh, đặc biệt là vai trò chủ thể của người nông dân ở mỗi cộng đồng địa phương trong toàn tỉnh Quảng Ninh. Bên cạnh những thành tựu, vẫn còn không ít những hạn chế, bất cập đặt ra liên quan đến vai trò của người nông dân trong quá trình tham gia xây dựng nông thôn mới kiểu mẫu nhằm góp phần nâng cao hơn nữa chất lượng sống của người dân nông thôn trên địa bàn tỉnh. Thực tế này đặt ra không ít câu hỏi nghiên cứu cần trả lời.

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Bài viết thu thập nguồn tài liệu thứ cấp là các tài liệu thống kê, báo chí và một số tài liệu của Hội Nông dân tỉnh Quảng Ninh. Bằng phương pháp tổng quan đánh giá, bài viết phân tích một số nét về thực trạng triển khai Chương trình xây dựng nông thôn mới tại tỉnh Quảng Ninh, chỉ ra những thành công, hạn chế, bất cập của người nông dân tham gia phát triển cộng đồng, xây dựng nông thôn mới; đồng thời đề xuất giải pháp nhằm xây dựng nông thôn mới bền vững tỉnh Quảng Ninh giai đoạn 2023 – 2025 và tầm nhìn đến năm 2030.

3. KẾT QUẢ VÀ THẢO LUẬN

3.1. Vài nét về Chương trình xây dựng nông thôn mới

Chương trình mục tiêu Quốc gia về xây dựng nông thôn mới (Chương trình nông thôn mới) là một chương trình tổng thể về phát triển kinh tế – xã hội, chính trị và an ninh quốc phòng do Chính phủ Việt Nam xây dựng và triển khai trên phạm vi nông thôn toàn quốc, căn cứ tinh thần của Nghị quyết Hội nghị lần thứ VII Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam khoá X về nông nghiệp, nông dân, nông thôn ngày 05/8/2008 (Thủ tướng Chính phủ, 2010). Chương trình nông thôn mới được Thủ tướng Chính phủ phê duyệt ngày 04/6/2010 với tham vọng đến năm 2015 có 20% số xã đạt tiêu chuẩn nông thôn mới và đến năm 2020 có 50% số xã đạt tiêu chuẩn nông thôn mới theo Bộ tiêu chí quốc gia về nông thôn mới. Sau hơn 10 năm triển khai, Chương trình nông thôn mới đã giúp nhiều vùng nông thôn thay đổi, cơ sở hạ tầng được đầu tư xây dựng, nâng cấp, không chỉ góp phần thay đổi diện mạo nông thôn mà còn tạo cơ hội cho người dân nơi đây phát triển kinh tế. Chương trình nông thôn mới đã đạt và vượt các mục tiêu đề ra trước gần 2 năm, góp phần quan trọng vào sự nghiệp phát triển nông nghiệp, nông dân, nông thôn và sự phát triển kinh tế – xã hội của đất nước (Quang Huy, 2020). Tuy nhiên, bên cạnh những thành tựu đạt được, Chương trình nông thôn mới vẫn còn một số tồn tại, hạn chế như: kết quả xây dựng nông thôn mới

của một số vùng còn thấp hơn so với mặt bằng chung của cả nước, vẫn còn khoảng cách chênh lệch về kết quả thực hiện giữa các vùng, miền. Trên cơ sở đó, ngày 22/02/2022, Đảng và Nhà nước tiếp tục phê duyệt Chương trình mục tiêu Quốc gia xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2 thông qua Quyết định số 263/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ về phê duyệt Chương trình mục tiêu Quốc gia xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2021 – 2025 với mục tiêu đến năm 2025 phần đầu cả nước có ít nhất 80% số xã đạt chuẩn nông thôn mới, trong đó có khoảng 40% số xã đạt chuẩn nông thôn mới nâng cao, ít nhất 10% số xã đạt chuẩn nông thôn mới kiểu mẫu, không còn xã dưới 15 tiêu chí; thu nhập bình quân của người dân nông thôn tăng ít nhất 1,5 lần so với năm 2020 (Thủ tướng Chính phủ, 2022).

Thực hiện Chương trình mục tiêu Quốc gia về xây dựng nông thôn mới, trong những năm qua, dưới sự lãnh đạo, chỉ đạo của Tỉnh ủy và Trung ương Hội Nông dân Việt Nam, Hội Nông dân tỉnh Quảng Ninh đã tập trung chỉ đạo, xây dựng các chương trình, kế hoạch, hướng dẫn, tổ chức cho nông dân phát huy vai trò chủ thể, tích cực tham gia xây dựng nông thôn mới. Đến 31/12/2020, tỉnh Quảng Ninh đã có 91/98 xã đạt chuẩn nông thôn mới, không còn xã dưới 17 tiêu chí; 30 xã đạt chuẩn nông thôn mới nâng cao; 12 xã đạt chuẩn nông thôn mới kiểu mẫu; 07/13 đơn vị cấp huyện hoàn thành nhiệm vụ xây dựng nông thôn mới. Theo bộ tiêu chí nông thôn mới, bình quân chung toàn tỉnh (98 xã) đạt 18,70 tiêu chí, 49,52 chỉ tiêu. Thực hiện bộ tiêu chí nông thôn mới nâng cao đến nay, bình quân chung toàn tỉnh (81 xã) đạt 5,83/8 tiêu chí và 23,16/27 chỉ tiêu. Thực hiện bộ tiêu chí nông thôn mới kiểu mẫu đến nay, bình quân chung toàn tỉnh (16 xã) đạt 3,69/4 tiêu chí và 12,69/13 chỉ tiêu (Thủ tướng Chính phủ, 2010). Chương trình mục tiêu Quốc gia xây dựng nông thôn mới tỉnh Quảng Ninh đã được Trung ương, các tỉnh ghi nhận, lựa chọn mô hình để nhân rộng (là tỉnh đầu tiên miền Bắc có huyện đạt chuẩn nông thôn mới). Theo Hội Nông dân tỉnh Quảng Ninh, huyện Cô Tô là huyện đảo đầu tiên cả nước đạt chuẩn nông thôn mới; xã Việt

Dân, thị xã Đông Triều là xã đạt chuẩn nông thôn mới kiểu mẫu đầu tiên của cả nước; chương trình mỗi xã phường một sản phẩm (OCOP tỉnh Quảng Ninh) là sản phẩm riêng của tỉnh Quảng Ninh được Trung ương chọn và triển khai nhân rộng ra cả nước. Ngoài ra, tỉnh còn được Trung ương đánh giá là một trong những địa phương đi đầu trong ban hành các cơ chế, chính sách, thí điểm thực hiện các mô hình mới trong phát triển nông thôn và phát triển cộng đồng. Việc triển khai và bước đầu đạt được sự thành công trong Chương trình nông thôn mới của tỉnh có sự đóng góp tích cực của các cấp hội và hội viên là nông dân tỉnh Quảng Ninh (Nguyễn Đức Chiện & Hoàng Tuyết Mai, 2023).

3.2. Thành công, hạn chế của Chương trình xây dựng nông thôn mới ở Quảng Ninh

Cũng như các địa phương trên cả nước, Chương trình mục tiêu Quốc gia xây dựng nông thôn mới ở Quảng Ninh đã triển khai sâu rộng đến các địa phương và đạt được thành quả quan trọng. Có được những kết quả trong xây dựng nông thôn mới là do các cấp hội đã đẩy mạnh công tác tuyên truyền, tạo sự chuyển biến mạnh mẽ về nhận thức cho cán bộ, hội viên, nông dân về vai trò, vị trí và tầm quan trọng của Chương trình xây dựng nông thôn mới trong phát triển kinh tế, xã hội, văn hóa của mỗi địa phương. Tỉnh hội đã tập trung tuyên truyền để mỗi nông dân thấy được vai trò chủ thể của mình trong tham gia xây dựng quy hoạch và thực hiện quy hoạch xây dựng nông thôn mới, trong tham gia xây dựng kết cấu hạ tầng kinh tế – xã hội ở nông thôn, trong đổi mới hình thức tổ chức sản xuất, trong xây dựng và giữ gìn đời sống văn hóa – xã hội, môi trường ở cộng đồng nông thôn. Mục tiêu cốt lõi của công tác tuyên truyền là để người nông dân phải thực sự hiểu được, thấy được là họ làm cho chính mình, thực hiện theo chủ trương của Đảng, Nhà nước và quy định của địa phương.

Báo cáo của Hội Nông dân tỉnh Quảng Ninh năm 2021 cho thấy, từ năm 2008 đến nay các cấp hội đã tổ chức 10.440 buổi tuyên truyền cho 600.955 lượt cán bộ, hội viên nông dân thông qua sinh hoạt câu lạc bộ, sinh hoạt chi, tổ hội; tổ chức 47 lớp tập huấn cho 2.444

cán bộ, hội viên nông dân các chuyên đề gắn với nội dung Chương trình xây dựng nông thôn mới (Hội Nông dân tỉnh Quảng Ninh, 2021). Hội Nông dân tỉnh cũng duy trì trang Nông dân trên Báo Quảng Ninh, chuyên đề “Nông dân Quảng Ninh hội nhập” trên QTV1 định kỳ hằng tháng; phát hành Báo Nông thôn ngày nay, ấn phẩm Trang trại Việt, bản tin công tác hội đến 100% cơ sở và chi hội; phát trên 45.000 tập tài liệu tại các buổi tuyên truyền có các nội dung liên quan các quy định, cơ chế chính sách đối với nông dân.

Những hoạt động tuyên truyền, quảng bá sâu rộng trên mọi kênh đã giúp nâng cao nhận thức của các cấp hội và bản thân mỗi thành viên của Hội Nông dân. Tuy nhiên, còn không ít hạn chế, bất cập liên quan đến vấn đề này. Theo Báo cáo của Hội Nông dân huyện Hải Hà năm 2021, “Nhận thức của một bộ phận nông dân còn hạn chế, tập quán sản xuất, cách nghĩ, cách làm chậm đổi mới, chưa chủ động phát huy nội lực từ điều kiện và khả năng của gia đình để đầu tư phát triển sản xuất. Do trình độ năng lực của cán bộ ở một số cơ sở và chi hội còn hạn chế; đội ngũ cán bộ cơ sở, chi hội thường xuyên thay đổi, phải kiện toàn; cán bộ hội cơ sở kiêm nhiệm nhiều chức danh vì vậy thời gian dành cho thực hiện nhiệm vụ công tác hội chưa nhiều”.

Bên cạnh đó, chính quyền và các cấp Hội Nông dân luôn quan tâm nâng cao hiệu quả công tác vận động nhân dân, phát huy vai trò chủ thể trong xây dựng nông thôn mới. Với phương châm “Dân biết, dân bàn, dân làm, dân giám sát, dân thụ hưởng”, người dân đã được dân chủ thảo luận, bàn bạc, quyết định làm gì, việc gì làm trước, việc gì làm sau, phù hợp với khả năng của họ, phù hợp với nguồn lực của địa phương theo hướng công trình ở thôn, bản do dân tự quản lí, công trình ở xã do xã quản lí. Trong tuyên truyền, vận động xây dựng hạ tầng nông thôn, các cấp hội chủ động phối hợp với các ban, ngành, đoàn thể tích cực vận động hội viên nông dân đóng góp sức người, sức của, hiến đất làm đường giao thông nông thôn và xây dựng các công trình phúc lợi tại địa phương. Theo Hội Nông dân tỉnh Quảng Ninh (2021), trong 10 năm, hội viên, nông dân đã hiến hơn 450.000 m² đất, tự nguyện tháo dỡ

trên 50.000 m tường rào, đóng góp hơn 65,3 tỉ đồng, hơn 364.000 ngày công lao động (để xây dựng hạ tầng nông thôn, các công trình phúc lợi công cộng), sửa chữa và xây mới 1.461 km đường giao thông, 179,3 km kênh mương, sửa chữa 253 cầu cống, xây dựng hơn 200 bể thu gom bao bì thuốc bảo vệ thực vật tại các khu sản xuất, 215 hầm biogas, xây dựng các mô hình xử lí rác thải, mô hình ứng dụng đệm lót sinh học trong chăn nuôi, xây dựng 638 chi hội thực hiện tiêu chí “Đẹp nhà, sạch đường, sạch đồng ruộng” (Thủ tướng Chính phủ, 2022). Chính vì vậy, Quảng Ninh đã về đích nhiệm vụ của cả giai đoạn 2021 – 2025 trong Chương trình mục tiêu Quốc gia xây dựng nông thôn mới. Đến nay, toàn tỉnh có 98/98 xã đạt chuẩn nông thôn mới, 54/98 xã đạt chuẩn nông thôn mới nâng cao, 26/98 xã đạt chuẩn nông thôn mới kiểu mẫu, 7/7 huyện đạt chuẩn nông thôn mới, 6/6 thành phố và thị xã hoàn thành nhiệm vụ xây dựng nông thôn mới, 2 huyện đạt chuẩn theo Bộ tiêu chí huyện nông thôn mới nâng cao giai đoạn 2021 – 2025 (N.M, 2023).

Tuy nhiên, cũng theo Hội Nông dân tỉnh Quảng Ninh (2021), vẫn còn nhiều hạn chế, bất cập liên quan đến vấn đề này, chủ yếu là trong những năm qua, “tình hình dịch bệnh Covid-19 tác động tới các hoạt động kinh tế, xã hội, trong đó có phong trào nông dân tại cơ sở gặp nhiều khó khăn; giá vật tư đầu vào trong lĩnh vực sản xuất tăng cao ảnh hưởng đến sản xuất, tiêu thụ nông sản và tập hợp hội viên...” (Nguyễn Kiểm, 2022).

Chính quyền và các cấp hội tăng cường hướng dẫn, tổ chức cho nông dân tích cực tham gia các phong trào thi đua, các chương trình, đề án phát triển kinh tế – xã hội ở địa phương. “Phong trào nông dân thi đua sản xuất, kinh doanh giỏi, đoàn kết giúp nhau làm giàu và giảm nghèo bền vững” được xác định là phong trào trọng tâm, xuyên suốt. Hằng năm, các cấp hội phối hợp và trực tiếp tổ chức hàng trăm buổi tập huấn về khoa học kĩ thuật và công nghệ mới cho hội viên, nông dân; vận động hội viên, nông dân dồn điền đổi thửa, sản xuất hàng hóa nông nghiệp tập trung, mở rộng mô hình liên kết sản xuất, đẩy mạnh phát triển kinh tế tập thể, kinh tế hợp tác, gắn với đảm bảo vệ sinh an toàn thực phẩm. Hội

Nông dân tỉnh Quảng Ninh (2021) đã hướng dẫn, tuyên truyền, vận động, củng cố, thành lập và đi vào hoạt động có hiệu quả 42 câu lạc bộ nông dân theo ngành nghề quy mô cấp huyện, cấp xã, cụm xã với gần 2.000 thành viên tham gia là các hộ sản xuất kinh doanh giỏi tiêu biểu, quản lý các doanh nghiệp trong lĩnh vực nông nghiệp, các hợp tác xã, các cơ sở sản xuất sản phẩm OCOP; vận động tư vấn, hướng dẫn, hỗ trợ thành lập và bảo trợ hoạt động của 108 hợp tác xã, 39 chi, tổ hội nghề nghiệp; chủ động triển khai và phối hợp với các ban, đơn vị Trung ương hội, tổ chức phát triển Agriterria Hà Lan, CSA – Bi để hỗ trợ nâng cao năng lực quản trị trực tiếp cho lãnh đạo 06 hợp tác xã và 50 thành viên của 18 hợp tác xã, tổ hợp tác (Hội Nông dân tỉnh Quảng Ninh, 2021).

Đến nay, phong trào nông dân thi đua sản xuất, kinh doanh giỏi đã trở thành phong trào vững chắc, thực sự là điểm sáng trong các phong trào thi đua của hội, là nhân tố điển hình góp phần thúc đẩy quá trình xây dựng nông thôn mới. Số hộ đạt danh hiệu nông dân sản xuất kinh doanh giỏi các cấp ngày càng tăng. Cũng theo Hội Nông dân tỉnh Quảng Ninh (2021), năm 2009 chỉ có 40.425 hộ đạt tiêu chuẩn sản xuất kinh doanh giỏi 3 cấp, đến năm 2021 có tổng số 63.355 hộ đăng ký đạt danh hiệu hộ nông dân sản xuất kinh doanh giỏi các cấp. Từ phong trào đã xuất hiện ngày càng nhiều nông dân tiêu biểu trong xã hội; nhiều mô hình có quy mô sản xuất lớn thu hút hàng trăm lao động, thu nhập hàng tỉ đồng mỗi năm. So với giai đoạn 2010 – 2015 thì giai đoạn 2015 – 2020, số hộ có mức thu lợi nhuận hàng năm trên 200 triệu đồng tăng gấp 3 lần, trên 1 tỉ đồng tăng gấp 5 lần. Tiêu biểu như hộ ông Bùi Văn Trình (xã Vạn Ninh, thành phố Móng Cái) nuôi tôm thẻ chân trắng; hộ ông Lê Xuân Liêm (xã Bình Khê, thị xã Đông Triều) sản xuất kinh doanh tổng hợp; ông Đỗ Tuyển Chung (phường Minh Thành, thị xã Quảng Yên) với mô hình trang trại tổng hợp chăn nuôi và cây ăn quả; ông Nguyễn Văn Long (phường Hà Phong, thành phố Hạ Long) với mô hình nuôi trồng thủy sản; ông Trần Sỹ Dũng (xã Quảng Long, huyện Hải Hà) liên kết sản xuất chế biến chè; bà Lê Thị Bẩy (xã Vạn Yên,

huyện Vân Đồn) với mô hình trồng rừng, trồng cây ăn quả và kinh doanh vật tư nông nghiệp; ông Nguyễn Văn Tuyên (xã Quảng Tân, huyện Đầm Hà) chăn nuôi gà bản địa... (Hội Nông dân huyện Hải Hà, 2021).

Chính quyền và các cấp hội chú trọng nâng cao năng lực của nông dân thông qua đẩy mạnh các hoạt động dịch vụ, đào tạo nghề, tư vấn, hỗ trợ nông dân phát triển sản xuất, nâng cao đời sống. Hội Nông dân tỉnh Quảng Ninh đã ký chương trình phối hợp với UBND tỉnh và kế hoạch phối hợp với 18 sở, ban, ngành của tỉnh thống nhất nội dung, nhiệm vụ và cơ chế thực hiện với tinh thần chọn việc cụ thể, rõ tiến độ, rõ trách nhiệm, hiệu quả thiết thực và kiểm đếm được. Trên cơ sở nội dung phối hợp cấp tỉnh, 13 huyện, thị, thành hội đã ký kế hoạch phối hợp với các phòng, ban chuyên môn và các đơn vị cùng cấp tổ chức tuyên truyền, phổ biến chủ trương của Đảng, chính sách pháp luật của Nhà nước về nông nghiệp, nông dân, nông thôn và Chương trình xây dựng nông thôn mới. Tuy nhiên, theo Hội Nông dân thành phố Hạ Long, vẫn còn một số hạn chế, bất cập liên quan đến vấn đề này như “năng lực của một vài cán bộ hội cơ sở có hạn chế nhất định, chưa nêu cao được tinh thần trách nhiệm dẫn đến hoạt động công tác hội, huy động hội viên tại cơ sở có lúc, có việc chưa đáp ứng được yêu cầu. Đắt sản xuất nông nghiệp manh mún, không tập trung, địa hình không bằng phẳng, trong khi đó có một số nơi diện tích đất dần bị thu hẹp dẫn đến việc sản xuất theo quy mô tập trung hạn chế” (Thủ tướng Chính phủ, 2010).

Cũng theo Hội Nông dân tỉnh Quảng Ninh (2021), hội đã phối hợp tổ chức tập huấn chuyển giao các tiến bộ khoa học kỹ thuật; phối hợp trong đào tạo nghề, hỗ trợ việc làm cho nông dân; tăng cường mối liên kết “6 nhà” để hỗ trợ nông dân sản xuất, tiêu thụ nông sản hàng hóa. Hội đã phối hợp đào tạo nghề cho lao động nông thôn trong 10 năm qua đạt tổng số 970 lớp, 31.040 người học nghề, giới thiệu việc làm cho 22.348 lao động sau đào tạo. Đến nay, hình thức “nông dân dạy nông dân”, những hộ sản xuất kinh doanh giỏi đi trước đã thành công trực tiếp hướng dẫn người đi sau về kiến thức, kinh nghiệm,

hỗ trợ giống, vốn, khoa học kỹ thuật để cùng liên kết sản xuất kinh doanh đã trở thành công việc thường xuyên, rất hiệu quả do Hội Nông dân triển khai. Trước đây, các hộ đơn lẻ độc lập sản xuất, nhiều kinh nghiệm quý giữ làm bí kíp của gia đình, dòng họ thì nay đã chia sẻ cho cộng đồng để cùng nhau lao động, sản xuất, làm giàu bền vững trên chính quê hương. Hội Nông dân tỉnh Quảng Ninh đã chủ động liên hệ, kí kết, phối hợp với các nhà khoa học về nông nghiệp, với khoa Nông học của Trường Đại học Nông lâm Thái Nguyên, Trung tâm khảo nghiệm giống, sản phẩm cây trồng quốc gia xây dựng mô hình chuyển giao kỹ thuật trồng và chăm sóc một số cây ăn quả trên địa bàn tỉnh, thông qua các mô hình khảo nghiệm để làm căn cứ mở rộng diện tích, phát triển các vùng trồng cây ăn quả trên địa bàn.

Theo Hội Nông dân tỉnh Quảng Ninh (2021), giai đoạn 2015 – 2020, các cấp hội đã phối hợp cung cấp 7.288 tấn phân bón theo phương thức trả chậm cho 2.379 lượt hộ hội viên; cung ứng 560 tấn thức ăn chăn nuôi, 1.300 tấn giống, 12 tấn thuốc bảo vệ thực vật, thuốc thú y; xây dựng 18 mô hình, cung ứng chế phẩm sinh học tiên tiến phục vụ sản xuất; hỗ trợ 30 máy nông nghiệp các loại; tổ chức các hội nghị gặp gỡ đối thoại giữa lãnh đạo tỉnh, lãnh đạo các sở, ngành với các chủ trang trại, gia trại tiêu biểu, đại diện hợp tác xã, tổ hợp tác và các hộ nông dân tham gia sản xuất sản phẩm OCOP trên địa bàn tỉnh; tổ chức cho nông dân giới thiệu và tiêu thụ sản phẩm tại 58 hội chợ trong và ngoài tỉnh; có 20 sản phẩm của hội viên nông dân trong tỉnh được tôn vinh sản phẩm nông nghiệp tiêu biểu toàn quốc. Đến nay, toàn tỉnh đã có 566 sản phẩm tham gia chương trình OCOP, trong đó 336 sản phẩm đạt từ 3 – 5 sao, 3 sản phẩm đạt 5 sao cấp quốc gia (N.M, 2023).

Hội Nông dân tỉnh đã tiếp tục đẩy mạnh xây dựng và phát triển, sử dụng hiệu quả quỹ hỗ trợ nông dân. Đến nay, tổng nguồn vốn quỹ hỗ trợ nông dân toàn tỉnh là 54,66 tỉ đồng, tăng hơn 52 tỉ so với năm 2011; giai đoạn 2011 – 2020, quỹ hỗ trợ nông dân các cấp trong tỉnh đã cho 4.955 lượt hộ vay vốn thông qua 754 dự án phát triển sản xuất gắn với xây dựng mô hình liên kết giữa các hộ nông dân trong sản

xuất, chế biến và tiêu thụ sản phẩm đảm bảo an toàn. Cùng với đó, hội đã tín chấp với Ngân hàng Nông nghiệp và phát triển nông thôn (Agribank), Ngân hàng TMCP Sài Gòn Thương Tín (Sacombank), Ngân hàng TMCP Lộc Phát Việt Nam (LPbank) với tổng dư nợ tính đến 31/5/2021 là gần 800 tỉ đồng với 312 tổ và 6.458 thành viên; với Ngân hàng Chính sách xã hội Việt Nam tổng dư nợ là 1.074,9 tỉ đồng cho 22.683 hộ vay, thông qua 698 tổ vay vốn (Hội Nông dân tỉnh Quảng Ninh, 2021).

Chính quyền và các cấp hội quan tâm đẩy mạnh các hoạt động nâng cao đời sống văn hóa và tinh thần của nông dân. Hội tích cực vận động hội viên, nông dân tham gia thực hiện phong trào “Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa gắn với xây dựng nông thôn mới”, phong trào xây dựng “Làng văn hóa”, “Gia đình văn hóa”; vận động nông dân đóng góp ngày công, tiền của xây dựng các công trình nhà văn hóa, thể thao, khu vui chơi; tổ chức các hội thi tạo ra sân chơi bổ ích, lành mạnh cho nông dân; phát động và bình xét hộ đăng kí gia đình văn hóa, hàng năm có trên 80.000 hộ gia đình nông dân đạt hộ gia đình văn hóa; tham gia xây dựng quy ước, hương ước ở thôn, xóm, phát huy giá trị văn hóa tốt đẹp, bài trừ hủ tục lạc hậu; đồng thời tổ chức phát động phong trào trên địa bàn nông thôn, giữ gìn an ninh trật tự, xây dựng thôn xóm không có tội phạm, không có ma túy, tệ nạn xã hội (Hội Nông dân tỉnh Quảng Ninh, 2021). Tính năm 2022, toàn tỉnh Quảng Ninh có trên 300.000 gia đình văn hóa, chiếm 95% số gia đình trên địa bàn; có 1.394/1.452 khu dân cư đạt danh hiệu “Thôn, khu phố văn hóa”, đạt tỉ lệ 96% (Vũ Duy, 2023).

3.3. Bàn luận và định hướng giải pháp

Khi bắt tay thực hiện Chương trình mục tiêu Quốc gia về xây dựng nông thôn mới, lợi thế đối với Quảng Ninh rất ít, bởi đặc thù vùng nông thôn của tỉnh có cả xã khu vực đồng bằng, miền núi, ven đô và hải đảo, trong đó có tới 96 xã miền núi. Quảng Ninh đã có nhiều cách làm sáng tạo, đột phá với quyết tâm cao và bước đi vững chắc trong tiến trình xây dựng nông thôn mới. Hết năm 2022, tỉnh đã cơ bản đạt các nội dung theo Bộ tiêu chí quốc gia về tỉnh, thành phố hoàn thành nhiệm vụ xây dựng nông thôn

mới giai đoạn 2021 – 2025. Quảng Ninh là một trong số ít tỉnh, thành phố thành lập Ban Chỉ đạo xây dựng nông thôn mới các cấp trực tiếp do đồng chí bí thư cấp ủy làm trưởng ban chỉ đạo. Cách chỉ đạo này rất sáng tạo, thể hiện rõ nét dấu ấn của lãnh đạo từ tỉnh đến cơ sở trên tinh thần dám nghĩ, dám làm, dám chịu trách nhiệm. Đến nay, Quảng Ninh đã đạt nhiều thành quả lớn trong xây dựng nông thôn mới so với tình hình chung cả nước. Quảng Ninh vinh dự được Trung ương, các tỉnh ghi nhận, lựa chọn mô hình để nhân rộng khi là địa phương đầu tiên của miền Bắc có huyện đạt chuẩn nông thôn mới (Đông Triều), huyện đảo đầu tiên trong cả nước đạt chuẩn nông thôn mới (Cô Tô), xã đạt chuẩn nông thôn mới kiểu mẫu đầu tiên trong cả nước (xã Việt Dân) (N.M, 2023). Theo thống kê của Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn, lũy kế đến hết tháng 9/2023, cả nước có 6.043 xã (tỉ lệ 74%) đạt chuẩn nông thôn mới, tăng 12 xã so với tháng trước; bình quân cả nước đạt 16,9 tiêu chí/xã. Trong đó có 1.528 xã đạt chuẩn nông thôn mới nâng cao, tăng 7 xã so với tháng trước; 230 xã đạt chuẩn nông thôn mới kiểu mẫu, tăng 5 xã so với tháng trước. Cả nước có 265 đơn vị cấp huyện thuộc 58 tỉnh, thành phố hoàn thành nhiệm vụ/đạt chuẩn nông thôn mới, tăng 1 đơn vị so với tháng trước; có 20 tỉnh, thành phố có 100% số xã đạt chuẩn nông thôn mới. Đến nay, các tỉnh, thành phố đã công nhận 10.323 sản phẩm chương trình “Một xã một sản phẩm” (OCOP) đạt từ 3 sao trở lên với 5.361 chủ thể tham gia (Đình Bảo, 2023).

Có thể thấy từ thực tiễn tổ chức triển khai thực hiện Chương trình xây dựng nông thôn mới tỉnh Quảng Ninh cho thấy những thành công, đó là nơi nào tổ chức hội chủ động tham mưu tăng cường sự lãnh đạo, chỉ đạo của cấp ủy Đảng, sự hỗ trợ, tạo điều kiện của chính quyền, sự phối kết hợp của các ngành, đoàn thể và Hội Nông dân thể hiện được vai trò nòng cốt, tích cực tuyên truyền, vận động nông dân tham gia xây dựng nông thôn mới, thường xuyên sâu sát cơ sở, gần bó và đồng hành cùng với nông dân thì nơi đó phong trào phát triển có hiệu quả. Công tác tuyên truyền, vận động cần sâu rộng, phù hợp với đặc điểm vùng, miền, văn hóa khác biệt của từng địa

phương trong tỉnh. Phải dựa vào nông dân, vì nông dân, mọi việc làm phải dựa trên nguyện vọng chính đáng của nhân dân, phát huy vai trò của cộng đồng, quán triệt sâu sắc nguyên tắc “Dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra và dân hưởng thụ”. Kịp thời kiến nghị đến các cấp có thẩm quyền sửa đổi, bổ sung các cơ chế, chính sách phù hợp tạo tiền đề mang tính đột phá, thúc đẩy phát triển nông nghiệp, nông thôn ở các địa phương trong tỉnh. Quan tâm việc đẩy mạnh các phong trào thi đua trong hội viên, coi trọng việc xây dựng, nhân rộng các mô hình, các điển hình trong các lĩnh vực. Kịp thời phát hiện những nhân tố mới, cách làm mới để tuyên truyền phổ biến và nhân rộng. Tham gia tích cực vào các chương trình, dự án phát triển kinh tế – xã hội, gắn với nâng cao đời sống vật chất và tinh thần cho nông dân để nhanh chóng khắc phục chênh lệch đời sống của họ với cư dân đô thị. Chính quyền và các cấp hội phải thường xuyên đổi mới phương thức hoạt động phù hợp với yêu cầu nhiệm vụ tình hình mới. Trong lãnh đạo, chỉ đạo phải có trọng tâm, trọng điểm, hướng mạnh về cơ sở, biết lựa chọn những việc làm cụ thể phù hợp với chức năng, nhiệm vụ và khả năng của tổ chức hội, quan tâm tới lợi ích thiết thực của từng nông dân. Cần coi trọng công tác xây dựng tổ chức, đặc biệt là hội cơ sở, ở địa bàn tổ dân khu phố; thường xuyên kiểm tra, hướng dẫn, đôn đốc việc xây dựng nông thôn mới của các cấp hội để kịp thời điều chỉnh và có giải pháp phù hợp, tháo gỡ khó khăn, vướng mắc phát sinh tại cơ sở.

Trên cơ sở phân tích thành công, hạn chế của Chương trình xây dựng nông thôn mới ở tỉnh Quảng Ninh, nghiên cứu đề xuất một số giải pháp sau:

Một là, tiếp tục đẩy mạnh công tác tuyên truyền sâu rộng hơn nữa trên các kênh/hình thức truyền thông, nhất là ứng dụng truyền thông số về giá trị nông nghiệp để làm chuyển biến mạnh mẽ về nhận thức, hành động của cán bộ, hội viên nông dân về sứ mệnh lịch sử, vai trò, nhiệm vụ của bản thân mỗi nông dân trong sản xuất sản phẩm có giá trị đặc sắc, phát triển nông nghiệp thịnh vượng, nông dân giàu có, nông thôn văn minh, hiện đại.

Hai là, tiếp tục đẩy mạnh và nâng cao chất lượng phong trào nông dân thi đua sản xuất, kinh doanh giỏi, ứng dụng khoa học công nghệ, ứng dụng chuyển đổi số trong sản xuất – kinh doanh, đoàn kết giúp nhau làm giàu và giảm nghèo bền vững. Vận động, hướng dẫn nông dân tích cực tham gia tái cơ cấu ngành nông nghiệp, chuyển dịch cơ cấu cây trồng, vật nuôi phù hợp với bối cảnh mới; thực hiện có hiệu quả và chất lượng các vùng sản xuất hàng hóa nông nghiệp tập trung, quy mô lớn gắn với thị trường. Hướng dẫn và khuyến khích các nông hộ liên kết sản xuất nông nghiệp, kết nối với các doanh nghiệp để xây dựng thương hiệu và chuỗi tiêu thụ sản phẩm đến các địa phương trong nước và quốc tế.

Ba là, tiếp tục đầu tư phát triển mở rộng nguồn vốn quỹ hỗ trợ nông dân các cấp. Tham mưu với cơ quan chức năng có thẩm quyền hàng năm bổ sung ngân sách cho quỹ hỗ trợ nông dân. Chủ động phối hợp với các ngân hàng thực hiện tốt chương trình phối hợp, thỏa thuận đã ký, giúp nông dân vay vốn sản xuất, kinh doanh có hiệu quả. Xem xét hình thức đóng góp quỹ hỗ trợ từ chính các nông dân đã vay vốn sản xuất kinh doanh thành công và đóng góp vào quỹ này để hỗ trợ cho nông dân khác đang có nhu cầu vay để phát triển mở rộng sản xuất – kinh doanh.

Bốn là, vận động nông dân tích cực tham gia xây dựng kết cấu hạ tầng và các thiết chế văn hóa, gìn giữ và phát triển các giá trị văn hóa phục vụ nhu cầu sinh hoạt văn hóa, thể thao ở nông thôn và quảng bá gắn với sản phẩm du lịch cũng như phục vụ phát triển kinh tế – xã hội địa phương. Lựa chọn một số mô hình hay sản phẩm tiêu biểu phù hợp để đăng ký triển khai thực hiện, sau đó nhân rộng ra các địa phương khác.

Năm là, không ngừng củng cố vị thế, vai trò nông dân; xây dựng các chi, tổ Hội Nông dân vững mạnh là đơn vị nòng cốt trong xây dựng nông thôn mới, phát triển kinh tế – xã hội ở mỗi cộng đồng, để Hội Nông dân thực sự là tổ chức chính trị – xã hội có uy tín không chỉ với hội viên mà còn với Đảng, chính quyền, Mặt trận và các đoàn thể ở địa phương.

4. KẾT LUẬN

Các dẫn chứng và phân tích đã cho thấy Chương trình mục tiêu Quốc gia về xây dựng nông thôn mới ở Quảng Ninh đã đạt được nhiều kết quả khả quan, xứng đáng là một trong những địa phương đi đầu về phong trào xây dựng nông thôn mới trên cả nước. Có được những thành quả này là sự chỉ đạo quyết liệt của Đảng bộ các cấp, tiếng nói của Hội đồng nhân dân, sự triển khai mạnh mẽ của Ủy ban nhân dân, Mặt trận Tổ quốc và các tổ chức đoàn thể chính trị trên địa bàn tỉnh; đặc biệt là tâm thế và khát vọng vươn lên của các hội viên trong sản xuất, kinh doanh nhằm làm giàu cho hộ gia đình, tập thể và địa phương.

Trong bối cảnh kinh tế thị trường và hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng, người nông dân ở các địa phương tỉnh Quảng Ninh đã và đang có nhiều nỗ lực tham gia đóng góp to lớn vào các hoạt động xây dựng nông thôn mới, trong đó nổi bật là đóng góp công sức, tài chính vào xây dựng cơ sở hạ tầng đường làng ngõ xóm, khu dân cư, nhà văn hóa... Họ cũng là lực lượng tiên phong thay đổi nhận thức, chuyển đổi các mô hình sản xuất, kinh doanh, nâng cao chất lượng các sản phẩm có thương hiệu, các sản phẩm OCOP của mỗi địa phương; tăng cường kết nối và mở rộng các thị trường tiêu thụ nông sản phẩm, nâng cao thu nhập cho bản thân và gia đình. Điều đáng chú ý là việc nâng cao hiệu quả sản xuất, kinh doanh đã tạo nhiều việc làm, góp phần nâng cao thu nhập cho hộ gia đình, tăng cường khả năng tiếp cận các dịch vụ xã hội như giáo dục, y tế, an sinh xã hội, từng bước nâng cao chất lượng cuộc sống của người dân nông thôn ngày càng tiệm cận với cuộc sống của người dân ở thành phố, giảm bớt khoảng cách giàu nghèo và khác biệt xã hội trong quá trình phát triển giữa các vùng ở tỉnh Quảng Ninh.

Tuy nhiên, các phân tích cũng phản ánh còn không ít hạn chế, bất cập đặt ra liên quan đến vai trò của người nông dân trong quá trình tham gia xây dựng nông thôn mới kiểu mẫu ở các địa phương. Tình trạng người nông dân làm ăn theo lối tự phát, chưa năng động, sáng tạo, còn tâm thế trông chờ trong sản xuất, kinh doanh; các kết nối và liên kết trong sản xuất và kinh doanh với các chủ thể nhà

khoa học và doanh nghiệp chưa chặt chẽ,... Chính thực tế này đã không phát huy sức mạnh trong sản xuất, kinh doanh của nhóm nông dân ở mỗi địa phương, mà hơn thế còn gặp nhiều khó khăn trong xây dựng thương hiệu sản phẩm có sức cạnh tranh với các đối tác trong nước và quốc tế. Thực tiễn này đòi hỏi các chủ thể, đặc biệt là người nông dân/hội viên cần tiếp tục thay đổi nhận thức và sắp xếp lại mô hình sản xuất, kinh doanh phù hợp với thực tiễn phát triển của địa phương và bối cảnh đất nước hiện nay.

LỜI CẢM ƠN

Một phần nội dung bài viết được tổng hợp từ bài viết “Phát huy tính tự lực, sáng tạo và khát vọng làm giàu của người nông dân trong chương trình xây dựng nông thôn mới ở tỉnh Quảng Ninh” của chính tác giả đăng tại Kỷ yếu Hội thảo khoa học cấp Quốc gia với chủ đề “Quảng Ninh nhận diện và phát huy các giá trị văn hoá, con người, tạo nguồn lực cho phát triển nhanh, bền vững”.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Đình Bảo. (2023). Cả nước có 1.528 xã đạt chuẩn nông thôn mới nâng cao. *Liên kết Doanh nhân Việt*. Truy cập ngày 10/12/2023 từ: <https://vccinews.vn/news/47887/ca-nuoc-co-1-528-xa-dat-chuan-nong-thon-moi-nang-cao>
- Hội Nông dân huyện Hải Hà. (2021). *Báo cáo tổng kết công tác hội và phong trào nông dân năm 2020 – Nhiệm vụ trọng tâm năm 2021*.
- Hội Nông dân thành phố Hạ Long. (2021). *Báo cáo tổng kết công tác hội và phong trào nông dân năm 2021 – Phương hướng, nhiệm vụ trọng tâm năm 2022*.
- Hội Nông dân tỉnh Quảng Ninh. (2021). *Báo cáo tổng kết công tác hội và phong trào nông dân năm 2021 – Phương hướng, nhiệm vụ trọng tâm năm 2022*.
- N.M. (2023). Dấu ấn xây dựng nông thôn mới Quảng Ninh. *Vietnamnet*. Truy cập ngày 11/12/2023 từ: <https://vietnamnet.vn/nhung-dau-an-xay-dung-nong-thon-moi-tai-tinh-quang-ninh-2207039.html>
- Nguyễn Đức Chiện & Hoàng Tuyết Mai. (2023). Phát huy tính tự lực, sáng tạo và khát vọng làm giàu của người nông dân trong chương trình xây dựng nông thôn mới ở tỉnh Quảng Ninh. *Kỷ yếu hội thảo “Quảng Ninh nhận diện và phát huy các giá trị văn hoá, con người, tạo nguồn lực cho phát triển nhanh, bền vững”*, Quảng Ninh, 2023.
- Nguyễn Kiêm. (2022). Chương trình xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2021 – 2025: Điều chỉnh, bổ sung nhiều tiêu chí phù hợp với thực tế. *Quân đội Nhân dân*. Truy cập ngày 20/12/2023 từ: <https://www.qdnd.vn/xa-hoi/cac-van-de/chuong-trinh-xay-dung-nong-thon-moi-giai-doan-2021-2025-dieu-chinh-bo-sung-nhieu-tieu-chi-phu-hop-voi-thuc-te-703298>
- Quang Huy. (2020). 10 năm thực hiện Chương trình mục tiêu Quốc gia xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2010 – 2020: Kết quả và bài học kinh nghiệm. *Dân vận*. Truy cập ngày 12/12/2023 từ: <http://danvan.vn/Home/Cong-tac-dan-van-trong-xay-dung-nong-thon-moi-va-giam-ngheo-ben-vung/12039/10-nam-thuc-hien-Chuong-trinh-muc-tieu-quoc-gia-xay-dung-nong-thon-moi-giai-doan-2010-2020-ket-qua-va-bai-hoc-kinh-nghiem>
- Thủ tướng Chính phủ. (2010). *Quyết định số 800/QĐ-TTg ngày 04/6/2010 của Thủ tướng Chính phủ Phê duyệt Chương trình mục tiêu Quốc gia về xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2010 – 2020*.
- Thủ tướng Chính phủ. (2022). *Quyết định số 263/QĐ-TTg ngày 22/02/2022 của Thủ tướng Chính phủ Phê duyệt Chương trình mục tiêu Quốc gia xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2021 – 2025*.
- Vũ Duy. (2023). Quảng Ninh coi trọng xây dựng nếp sống văn hóa lành mạnh. *Quân đội Nhân dân*. Truy cập ngày 10/12/2023 từ: <https://www.qdnd.vn/van-hoa/doi-song/quang-ninh-coi-trong-xay-dung-nep-song-van-hoa-lanh-manh-733882>